

SIA "Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs"

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
EIROPA INVESTĒ LAUKU APVIDOS
Eiropas Lauksaimniecības fonds
lauku attīstībai

Atskaite par dalību COPA – COGECA darba grupā

“Risku pārvaldība”

16. novembrī.2016., Briselē

Izskatāmie jautājumi:

- I. Riska menedžments nākotnes KLP (Tassos Haniotis – lauksaimniecības un lauku attīstības ģenerāldirektora pārstāvis);
- II. Kas būtu jāuzlabo pašreizējos risku pārvaldības instrumentos (augstskolas “Agrocampus Ouest” profesors).

Kopsavilkums

I. T. Hanniotis, runājot par riska menedžmentu nākotnes KLP, apskatīja sekojošus jautājumus:

1. Risku veidi, kuri ietekmē ES lauksaimniecību,
2. KLP risku pasākumi,
3. Svarīgāko risku analīze.

Būtiskākie risku veidi, kuri ietekmē ES lauksaimniecību:

1. Ar cenu saistītie riski.

Šie riski rada:

- neskaidrību par nākotnes cenu līmeni,
- pārmērīgas cenu svārstības,
- nepastāvīgas preču cenas.

2. Ražošanas riski.

Augkopības sektorā ražošanas riski saistīti ar nelabvēlīgiem klimatiskajiem apstākļiem/klimata pārmaiņām (sausums, plūdi), kā arī savvaļas dzīvnieku postījumiem utml.

Pie ražošanas riskiem pieskaitāmas arī augu un dzīvnieku slimības, kas strauji vairojas klimata izmaiņu rezultātā. Bieži vien slimību izplatība ir straujāka nekā var tik saražoti augu aizsardzības līdzekļi vai zāles to ierobežošanai vai apkarošanai.

Klimata izmaiņu rezultātā palielinās ražošanas neskaidrība.

3. Ienākumu risks.

Ienākumu risks rada:

- paaugstinātu ienākumu mainīgumu,
- kā rezultātā rodas saimniecības naudas plūsmas ierobežojumi,
- saimniecību ienākumi ir cieši saistīti ar sastrēgumiem pārtikas ķēdēs.

Pasākumi cenu risku mazināšanai:

1. Cenas atbalsts, izmantojot tirgus intervences - garantē, iepriekš atrunātu cenu (preice – floor jeb grīdas cenu – zemāko cenas sliekšni),

*Saskaņā ar Latvijas Republikas Zemkopības ministrijas un SIA „Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”
2016. gada 29.janvārī noslēgto līgumu Nr. 2016/8, aktivitāte „Latvijas ekspertu darba koordinēšana pārstāvniecībai ES”*

Atbalsta Zemkopības ministrija un Lauku atbalsta dienests.

SIA "Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs"

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
EIROPA INVESTĒ LAUKU APVIDOS
Eiropas Lauksaimniecības fonds
lauku attīstībai

2. Nākotnes darījumi - nodrošina iespēju samazināt cenu risku (hedžēšana),

3. Līgumu slēgšana:

- mazina cenu risku, nodrošina nemainīgu cenu,
- bet ir nepieciešama ražošanas stabilitāte – kvantitāte un kvalitāte, lai noslēgtos līgumus var izpildīt,
- atvieglo koplīgumu slēgšanu.

Pasākumi ražošanas risku mazināšanai:

1. Apdrošināšanas shēmas (ex-ante)

Apdrošināšanas shēmas galvenokārt ietver laikapstākļu radītos riskus:

- piedāvā apdrošināšanas sabiedrības – komercsabiedrības (sistēma darbojas diezgan labi);
- savstarpējās apdrošināšanas kompānijas. (pēc šāda principa LV darbojas vācu apdrošināšanas kompānija Vereinigte Hagelversicherung). Šāda tipa apdrošināšanas principam ir svarīga loma lopkopības sektorā,
- palīdzība dabas katastrofu gadījumos – mežu degšana, plūdi, ietekme uz augsnes eroziju. Šāda veida atbalsta pasākumiem ir liels administratīvais slogs, jo nepieciešama īpaši precīza prēmiju kalkulācija un zaudējumu izvērtēšana.

2. Kopfondi (ex-ante) – galvenokārt attiecas uz lopkopības nozari. Kopfondos iesaistītajiem lauksaimniekiem izmaksā kompensācijas par finansiālajiem zaudējumiem:

- par zaudējumiem, kas radušies dēļ augu un dzīvnieku uzliesmojumiem vai dēļ nelabvēlīgiem laika apstākļiem,
- nepieciešams daļējs valsts atbalsts fonda izveidošanai un kompensāciju izmaksām,
- prasa ilgtermiņa budžeta plānošanu un privātos ieguldījumus.

3. Palīdzība dabas katastrofu gadījumos (ex-post) – kompensē ražošanas zaudējumus. Šāda tipa zaudējumiem ir:

- reģionāls raksturs,
- grūti paredzams raksturs – nepieciešami budžeta resursi,
- ilgstošas un paliekošas sekas.

Pasākumi ienākumu risku mazināšanai:

1. Tiešo ienākumu atbalsts (atsaistītais) - tas nodrošina nemainīgus gada ienākumus, neatkarīgi no ražošanas lēmumiem:

- ir nepieciešams pārzināt tirgu, tirgus virzību un ražotāja risku līmeni,
- bieži tiek saņemta kritika par ienākumu sadali, jo zemnieki protestē tikai tad, ja cenas ir zemas.

2. Tiešo ienākumu atbalsts (sasaistītais) – nodrošina mainīgus ienākumus, kas atkarīgi no ražošanas lēmumiem:

- nodrošina nepieciešamo ienākumu līmeni nomaļos reģionos.

SIA "Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs"

Lauku tīkls

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
EIROPA INVESTĒ LAUKU APVIDOS
Eiropas Lauksaimniecības fonds
lauku attīstībai

3. Ienākumu stabilizācijas shēmas – ietver dažāda veida pasākumus, kas nozīmīgi specifiskiem produktiem vai saimniecībām. Pieņemtie pasākumi var atšķirties gadu no gada, atkarībā no cenu līmeņa.

KLP – par cenu risku:

1. nepieciešamais KLP reformu process – pakāpeniska orientācija uz tirgu. KLP pasākumi, kas vērsti uz pasaules cenu svārstībām:

- samazināt vai novērst cenu starpību starp ES un pasaules cenām.

2. Šobrīd cenu drošības tīkls darbojas zemāko cenu līmenī, joprojām darbojas valsts intervence un ārkārtas pasākumi. Tomēr valsts intervence tikusi salīdzinoši maz izmantota, izņemot piena krīzes laikā. Pašreizējie KLP pasākumi šajā ziņā ir ļoti ierobežoti – šis jautājums būtu jāattīsta.

KLP – par ražošanas risku

1. Riska menedžmenta atbalsta pasākumi šobrīd pastāv abos KLP pīlāros.

1. pīlārs – nozaru programmas,

2. pīlārs – apdrošināšanas shēmas un kopfondi (šobrīd tiek izmantoti ļoti maz - LAP kopfondi izmanto 357 mlj. eur kompensācijām par dzīvnieku un augu slimībām. Tomēr augu un dzīvnieku slimības izplatās ātrāk nekā tiek izstrādāti apkares pasākumi. Tikai 12 dalībvalstis izmanto ES līdzekļus polišu segšanai, kas ir 2,2 miljoni eur → šobrīd noteiktais 30% zaudējumu sliekšnis ir pārāk augsts. tas būtu jāsamazina uz 15% vai 20%.

2. Pasākumi katastrofu gadījumā – kompensācijas ir balstītas uz ES un dalībvalstu finansējumu, kompensējot galvenokārt reģionālos riskus.

3. KPL paredz atbalstīt saimniecību ienākumus tiešā veidā.

ES līmenī tas tiek veikts izmantojot kopējās politikas pasākumus:

- tiešmaksājumus,
- brīvprātīgas apdrošināšanas iespēju,
- mērķtiecīgs atbalst krīzes situācijās (Krievijas embargo – piena un lopkopības sektors).

Paredzams, ka ienākumu svārstības nākotnē turpināsies vai pat pieaugs.

II. Kas jāuzlabo esošajos riska pārvaldības instrumentos

1. Ko zinām par risku pārvaldību:

- risku pārvaldība ir privāta izvēle,
- riska menedžments ir nozīmīga tēma konkurētspējas paaugstināšanā,
- riski ir daudzveidīgi,
- līdz ar to risku pārvaldības instrumenti arī ir ļoti daudzveidīgi,
- un lai mazinātu riskus jāizmanto kombinēti pārvaldības instrumenti.

2. Ko zinām par instrumentiem :

- apdrošināšanas līgumi – apdrošina, mazina viena veida riskus;
- finanšu līgumi – piemēroti sistēmisko risku (riski, kuri ietekmē visu nozari) pārvaldībai;
- zemniekiem un arī pārtikas ķēdēm būtu nepieciešams "pilnīgs" risku tirgus:
- apdrošināšanas līgumi pret ārējām izmaiņām (klimata un sanitārajām);

Saskaņā ar Latvijas Republikas Zemkopības ministrijas un SIA „Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs” 2016. gada 29.janvārī noslēgto līgumu Nr. 2016/8, aktivitāte „Latvijas ekspertu darba koordinēšana pārstāvniecībai ES” Atbalsta Zemkopības ministrija un Lauku atbalsta dienests.

SIA "Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs"

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
EIROPA INVESTĒ LAUKU APVIDOS
Eiropas Lauksaimniecības fonds
lauku attīstībai

- nākotnes līgumi,
- hibrīda līgumi: piemēram ieņēmumu vai saražotā apjoma starpības apdrošināšana, risku diversifikācija (darbība, kas vērsta uz risku samazināšanu).

3. Ko zinām par valsts politiku:

- politikai būtu jāatbalsta risku tirgus "pilnveidošana" - informācijas sistēma, izglītība, apmācība, uzticība
- valsts politikai nepieciešams regulēt tirgu (maksātspēja, godīga cenu politika),
- politiskajai kārtībai nevajadzētu mazināt privāto instrumentu izmantošanu.

4. Praktiski:

- KLP, kas balstīta uz nesaistītiem tiešmaksājumiem (80% no budžeta), ir ar pozitīvu efektu (ilgtspējība, zaļināšana), bet arī ar lielu nevēlamu iedarbību;
- nepastāvīgi tirgus pasākumi 1. pīlārā - liela ietekme uz privātajiem instrumentiem;
- neefektīva risku pārvaldība 2.pīlārā:
 - atbalsts apdrošināšanai (37. pants) → izmanto tikai atsevišķas dalībvalstis,
 - atbalsts kopfondiem (38.pants) → Francija-virkne jautājumu, kas jārisina, Rumānija projekta neveiksme,
 - atbalsts ienākumu stabilizācijas instrumentiem (39.pants) – 3 projekti bez jebkādas praktiskas attīstības.

5. Ko nezinām par iespējamajiem uzlabojumiem.

5.1. Spēcīga politiskā vīzija = "risku pārvaldība":

- risku pārvaldība saimniecību līmenī (ražošanas dažādošana, uzkrājumu veidošana),
- risku pārvaldība pārtikas ķēdes līmenī ar risku sadalījumu (risk-sharing), līgumu palīdzību,
- valsts atbalsts apdrošināšanai un kopfondiem katastrofu gadījumā,
- ir nepieciešams elastīgs budžets. Lai to panāktu → transfērs no tiešmaksājumiem vai finanšu rezerves.

5.2. Uzlabot KLP vadību un struktūru:

- koordinēt riska pārvaldības modeļus un instrumentus;
- koordinēt riska instrumentus vienā, unikālā pīlārā, ja ir runa par "kopējo tirgu":
 - subsidēšanas jautājumi,
 - noteikumi nepieciešami instrumentu pielāgošanai nacionālajā un Eiropas kontekstā;
- izveidot neatkarīgu aģentūru KLP riska pārvaldības politikas īstenošanai:
 - validācija (sistēmas pārbaude) nacionālajiem modeļiem,
 - audits un kontrole.

5.3. Pilnveidot regulu par pašreizējo riska pārvaldības instrumentu kopumu.

Vita Boja

Paraksts